Ibsaa Jireenyaa-Lakk.11

Description

Buâ€™uura Fiqhii (Al-Qawaaâ€™idul Fiqhiyyah)

*â€œYommuu wantoonni gaggaariin baayâ€™atan, isaan keessaa kan irra caalu ni durfama. *Mustahabba (wanta jaallatamaa) irra Waajibaf (wanta dirqama) taâ€™eef dursi kennama. Dhimmoonni lamaan carraa taâ€™uu (fudhatama argachuu) yoo qabaatan, kan irra madaala kaasutu fudhatama argata. **Wantoonni babbadoon yommuu baayâ€™atan, isaan keessaa tokko hojjachutti yoo dirqisifaman,badiin isaa xiqqaa kan taâ€™e dursi kennamaaf.â€•*

Kuni buâ€™uuraalee fiqhi keessaa tokko waan taâ€™eef salphatti hubachuun isinitti ulfaachu dandaâ€™a. Dhugumatti kana yoo sirritti hubanne rakkoolee nu muudatan salphatti furra. Mee fakkeenyan hubachuuf haa yaallu. *Fakkeenyaf, yeroon salaata subii darbuuf dhiyaate haa jennu. Aduun bahuu heddi. Yeroo kanatti namni salaata yerootti hin salaanne, salaata dirqama taâ€™ee (waajiba) salaata moo salaata sunnaah salaataa?Salaata sunnaa dhiisee salaata waajiba salaatu qaba. Sababni isaas, waqtiin salaataa waan darbaa jiruuf waajibaaf dursa kenna.

*Ajaja namootaa irra ajaja Rabbiitif dursi kennama. Fkn, maatiin saalaata waajibaa, hajjii, hijaaba uffachuu fi wantoota dirqamaa kan biroo irraa kan nama dhoowwan yoo taâ€™an, isaaniif ajajamuun hin jiru.Sababni isaas, Laa xaaâ€™ata li makhluuqi fii maâ€™asiyatil Khaaliqi (Uumamtootaf ajajamanii Kaaliqa faallessuun hin jiru) Ammas, sadaqaa nama firaa rakkataaf kennutu caala moo nama rakkataa fira hin taanef kennutu caalaa? Nama rakkataa firaatif kennutu caala. Sababni isaas, firaaf sadaqaa kennuun waa lama qabata. Ajrii sadaqaa argachuu fi firummaa sufuudha (silaahu rahiim).
****Ammas, wantoonni badaan** yoo bakka tokkotti dhufan, badiin isaa xiqqaa kan taâ€™e ni filatama.Fakkeenyaf, namni osoo soomuu, namni biraa bishaaniin kan nyaatamu yoo arge fi baraaru yoo barbaade, akkam godhaa? Bishaan keessaa isa baraaruf humna yoo dhabe sooma hiiku qaba. Sooma waajibaa hiikun badiidha, lubbuun namaas darbuun badiidha. Garuu badiin lamaan kunniin wal hin qixxaatan. Lubbuun namaa darbuun badii irra guddaadha. Kanaafu, namtichi sooma hiikee lubbuu san baraaru qaba.
Kitaaba wabii: Al-qawaaâ€™idu wa usuulul jaamiâ€™ati- Shekh Abdurahmaan saâ€™diyy fi ibn usyemiin-fuula 150-153

Tarkaanfi Gara Fuudhaa Heerumaa
Yeroo amma dargaggoonni fi shamarran gariin wal fuudhu yoo barbaadan maatii osoo hin mariâ€™achiisin waluma jiddutti fixu. Ergasi rakkoo hangana hin jedhamneef saaxilamu. Dhiirri tokko dubartii takka erga jaallate fi fuudhu barbaade booda,kadhaa fi nikahaaf maatii ishiitti himu ykn nama itti ergu dhiisee dubartii saniin wal-qunnamuun wanta badaa garagaraatti seenu. Kanaafu furmaanni maaliree?

1. Dhiirri dubartii takka erga jaallate fi fuudhu barbaade, maatii ishitti fuudhaf akka barbaadu itti himu qaba.
2. Nikahaan dura takkaa erga wal-laallatanii booda walitti deddeebiâ€™u dhiisu- dubartiin tole erga jettee booda nikahaan dura walitti deddeebiâ€™uun kophaa waliin taâ€™uun badii guddatti nama geessa. Ibn Useymiin akkana jedhamuun gaafatame, â€œAni dubartii takka nan kadhadhe (kaadhimadhe). Narratti juuza 20 ni haffaste. Osoo namni ishii fuudhu hin dandeenye (mahramni) ishii waliin jiruu ishii waliin nan taaâ€™a. Hijaaba sirnaan uffatti. Taaâ€™umsa keenya keessatti waaâ€™ee diinii haasawu ykn Qurâ€™aana qaraâ€™u malee wanta biraa hin hojjannu. Akka shariâ€™aatti kana keessa rakkoon ni jiraa?â€• Ibn Useyminiis akkana jechuun ni deebise, â€œKuni hin taâ€™u (haazaa laa yanbaghi). Sababni isaas, dhiira bira namni taaâ€™u dubartii inni kadhate yoo taate kuni yeroo baayâ€™ee shahwa (fedhii fooni) qabsiisa (kakaasa). Fedhiin foonii haadha manaatiin ala irratti kan qabatu yoo taâ€™e haraama. Wanti haraamatti nama geessu immoo haraama.â€• (Fataawa muhimmati li-nisaaâ€™al ummati-fuula 14)
3. Ammas nikahaan dura telefoonan haala ibidda fedhii qabsisuun waliin haasaâ€™u irraa of qusachuu-haajaa tokko malee telefoonan nikahaan dura waliin haasawuun badii hangana hin jedhamnetti nama geessa. Dubartiin sagalee ishii bareechisuun dhiira qorti. Ergasii suutuma suutan badii hangana hin jedhamnetti taruu. Namoota meeqatu sababa telefoonatiin addaan bahe. Kanaafu, hanga nikaha wal hidhatanii yoo obsan gara fuunduraatti jireenya miâ€™aawaa waliin jiraatu.
4. Hanga dandaâ€™ameen yeroo gabaaba keessatti nakaha hidhachuu.

Kitaaba wabii: Aadaabul khixbati wa zafaafi By Amr Abdul Munâ€™im saliim-fuula 26-27

Of-Gowwoomsu Moo Warra Gowwoomsudhaa?

Jireenya dargagumma fi shamarrummaa keessatti qormaata gurguddoo nama muudatan keessaa tokko â€œFedhii Lubbuuti.â€• Marsaa dargaggummaatti lubbuun (nafseen) namaa tuni wanta ishiin hin dharraane hin jiru. â€œ**Dhugumatti nafseen baditti nama ajajji; nama Gooftaan kiyya rahmata godheef malee.â€•** Ijoolleen yommuu maatii isaanii jala jiran, nafsee isaanitiif ajajamuun warra karaa adda addaatin gowwoomsu dandaâ€™u. Fakkeenyaf, Intalli umriin ishii waggaa kurnan ykn digdamman keessa jirtu, hiriyyoota badoo waliin bakka badaa deemu yoo barbaadde, warraan wanta hin taane jettiin. â€œBarsiisan akkana godhaa nun jedhe,â€• jechuun warra gowwoomsiti. Akka fakkeenyatti, shamarri takka mana dhiira fi dubartiin walitti makamanii akka fedhan taâ€™an hiriyyaa ishii waliin deemu barbaadde. Haadha ishii sossobde shamarri tuni bakka badaa kana ni deemte. Ergasii, halkan yommuu gara manaa deebitu, konkolaatan ishiin garagaluun qaamni ishii ni miidhame. Haala kanaan fedhii lubbuu fi hiriyyaa hordofuun of miite. Kanaafu, dargaggoonni fi shamarran kunniin warra kan gowwoomsan osoo hin taâ€™in mataa ofii gowwoomsaa jiru. Jireenya fuunduraa ofii ofitti dukkaneessan. Kanaafu furmaanni maali?

1.Obboleessa koo /obboleetti tiyya! Warri kee bakka gaarii akka geessuf siif jedhanii dafqa xuruurratu. Isaan gowwoomsun yommuu baditti lixxu, hangam akka rifatanii fi si abaaran beektaa? Kanaafu, abaarsa fi dallansuu isaanii jalaa bahuuf isaan gowwoomsu irraa of qusachuun jireenya boruutif ifaa siif taâ€™a. Mee namoota daraaraa keessa jiraatan haa ilaallu. Baayâ€™een isaanii haadha abbaaf tola hin oolan.
2.Hiriyyaa badaa hordofuu dhiisu- tarii dargaggoonni kunniin dhiibbaa hiriyyaa irraa kan kaâ€™e, maatii ofii gowwoomsu. Namoota meeqatu sababa hiriyyaatin ykn niititin haadha abbaa ofii naasisa ykn salphisa. Hiriyyaaf jedhanii haadha abbaa nama guddisan salphisuun dhugumatti of salphisuudha.
3.Haadha abbaa gowwoomsu fi salphisuun jireenya heegere (fuunduraa) gadadoo fi dararatti darbuu akka

taâ€™e yaadachu- Kana hubachuuf namoota naannoo keenya irraa haadha abbaa ofii dararanii ergasii dhumti isaanii maal akka taâ€™e ilaalun ni dandaâ€™ama. 4. Badii armaan olitti namni tare yoo jiraate, Rabbiin irra aaraaramu kadhachuu, warraa isaa/ishii dhiifama gaafachu fi isaaniif tola oolun, adabbi gara fuunduraatti isa/ishii eeggatu jalaa baraaramu dandaâ€™a/dandeessi.

Laa darara walaa diraaraâ€“ â€œDararuu fi wal-dararuun hin jiru.â€•Kana jechuun nama kamiyyuu haqa malee miidhun (dararuun) hin dandaâ€™amu. Ammas,nama nama miidhe hanga inni nama miidhe caalaa daangaa itti darbuu fi haala badaan isa dararuun hin dandaâ€™amu. Fakkeenyaf, osoo beekanuu niiti ofii jechaa fi uleen dararuun (miidhun) wanta shariâ€™aadhaan dhowwamee fi namni kana hojjatu lubbuu ofii nama miidhedha.

Date Created
December 5, 2018
Author
admin